



Martine Letterie

Bommen op ons huis



Leopold / Amsterdam

**De Nederlandse
Kinderjury
2010**



Copyright © Martine Letterie 2009

Omslagontwerp Annemieke Groenhuijzen

Foto's omslag: Nationaal Archief, Den Haag/repro voor heer Smulders (portret); NIOD (bommenwerpers); Krien van Hintum (brand in Dorpsstraat)

NUR 283 / ISBN 978 90 258 5325 9

Dit boek is mede tot stand gekomen dank zij een subsidie van het Ministerie van VWS, Eenheid Oorlogsgetroffenen en Herinnering WO II.

Vergeten Oorlog is een project van de Schrijvers van de Ronde Tafel in samenwerking met Stichting Cubiss en Uitgeverij Leopold.



© Mixed Sources
Productgroep uit goed beheerde
bossen, gecontroleerde bossen
en gerecycled materiaal.
www.fsc.org Cert no. CU-COC-003223
© 1996 Forest Stewardship Council

Uitgeverij Leopold drukt haar boeken op papier met het FSC-keurmerk. Zo helpen we waardevolle oerbossen te behouden.

Vliegtuigen boven de stad

Vrijdag 10 mei 1940

Fien wordt er wakker van. In één klap zit ze rechtop in bed, want ze weet dat er iets niet klopt. Met bonkend hart luistert ze naar het onbekende geluid, het gebrom.

Hoe laat is het? Door een spleet tussen de gordijnen valt een streep vaal, grauw licht op de wijzers van haar wekker. Tien over vier. Fien springt uit bed en rukt het rechtergordijn open. De zon is nog niet boven de daken gestegen.

Dan ziet ze wat het geluid veroorzaakt: vliegtuigen boven de huizen van de Diergaardelaan. Ze verschijnen en verdwijnen, naast elkaar in een eindeloze rijen. Stomverbaasd kijkt ze ernaar. Waar komen die dingen vandaan en waar gaan ze naartoe? Hier kan ze dat niet zien. Ze moet naar buiten. Het dak op! Vandaar heb je goed zicht; dat weet ze van de avonden sterren kijken met David.

Op de stoel tegenover het bed liggen zoals altijd de kleren voor de nieuwe dag klaar. Voor het eerst van haar leven ziet Fien het nut daarvan in. In twee tellen heeft ze zich aangekleed.

Ze denkt er geen moment aan dat haar ouders en Rob nog slapen en rukt de deur van haar zolderkamer zo hard open dat hij tegen de houten muur knalt.

Rob komt zijn kamer uit en kijkt haar verdwaasd aan. In één hand houdt hij zijn nieuwe trein.

‘Fien! Het is midden in de nacht! Wat is er in vredesnaam aan de hand?’ Pap staat in zijn gestreepte pyjama onder aan de trap. Zijn dunne haren staan alle kanten op. ‘Is het oorlog?’

Door haar vaders grappig bedoelde vraag snapt ze ineens wat er gebeurt.

‘Ja,’ antwoordt ze rustig. ‘Het is oorlog. Hoor maar.’

Nu komt ook mam op blote voeten uit de slaapkamer. Ze legt een arm om paps middel en drukt zich tegen hem aan. In stilte luisteren ze met zijn vieren naar het gebrom.

‘Vliegtuigen,’ legt Fien dan uit. ‘Heel veel vliegtuigen, maar ik kan niet zien waar ze heen gaan.’

‘Jij was op weg naar het dak,’ begrijpt haar vader. Hij haalt zijn hand door zijn haar. ‘Ga maar vast. Ik kom zo.’

‘Hans!’ Mam hoeft haar verontwaardiging niet uit te leggen.

‘Tine, dat kind valt er heus niet vanaf. Ze is verstandiger dan jij denkt.’

Fien wacht het gesprek van haar ouders niet af. Ze zet de houten trap onder het luik en klimt omhoog. Met haar schouder duwt ze het luik open. De kruipolie van David zorgt ervoor dat het geluidloos gaat. Daardoor kan ze op heldere avonden het dak op zonder dat haar ouders het horen. In één beweging zit ze met haar billen op het grind. Ze draait zich om en gaat staan.

Hierboven is de dreiging onontkoombaar. Het gedreun van de motoren trilt door Fiens lijf. De vliegtuigen vliegen heel laag over, ze kan ze bijna aanraken. Zou dat iets betekenen? Dat ze hun doel bijna bereikt hebben?

Dan ziet Fien de mensen. In groepjes staan ze, steun zoekend bij elkaar onder de wijde lucht. Een golf van opwinding slaat door haar heen. Oorlog! Zo spannend! Wie heeft dat nou meegemaakt?

Daar is David. Met hem kan ze erover praten. Hij staat op zijn eigen dak, alleen. Net als zij. Zijn vader zal vast ook zo komen. Fien loopt naar hem toe, terwijl ze haar vest dichtknoopt. Het is nog fris, maar je kunt ruiken dat het een war-

me lentedag wordt. Wat zal er vandaag allemaal gaan gebeuren? Haar hele lijf tintelt, klaar om het mee te maken. Dit zal haar brave leven in één keer op zijn kop zetten, ze weet het zeker!

‘David...’ De woorden blijven in haar keel steken als ze haar buurjongen en beste vriend aankijkt. Zijn gezicht is wit, grauw bijna. De donkere lok die over zijn voorhoofd valt, maakt dat hij er spookachtig uitziet.

‘Fien.’ Hij kijkt haar niet aan. Zijn blik laat de vliegtuigen niet los. Alsof hij ze met zijn ogen zou kunnen sturen, die vreemde machines. ‘Het is oorlog. Nederland wordt door het kwaad overvallen, en we kunnen er niets aan doen.’

De opwindning verdwijnt uit Fien, als de lucht uit een lekke fietsband. David vat het zo zwaar op... Ze snapt het niet. Ze zijn al zo lang dikke vrienden, voelen elkaar altijd haarfijn aan. Wat maakt dit voor hem zo anders dan voor haar?

‘Zijn het geen Nederlandse vliegtuigen?’ probeert ze tegen beter weten in.

David trekt een mondhoek op, een mislukte glimlach. ‘Er staan grote hakenkruizen op de staarten. Je bent toch niet kippig?’

Fien huivert. Zo bitter kent ze David niet. ‘Misschien gaan ze naar Engeland, en vliegen ze gewoon over ons land zonder te landen.’

David laat zich op het dak zakken. Fien gaat naast hem zitten, haar blote knieën op het harde grind. ‘Het spijt me, Fien,’ zegt David dan. ‘Oorlog met Duitsland betekent voor mij iets anders dan voor jou.’

‘Waarom?’

‘Ik ben een Jood, jij niet.’

Fien haalt onwillig haar schouders op. Nou en? Sinds David vijf jaar geleden naast hen is komen wonen, is er maar één verschil tussen hen: hij is een jongen en zij een meisje. Dat is

niet altijd makkelijk; in de klas zijn ze met hun vriendschap gepest. Vorig jaar was dat het ergst, toen ze in de vijfde zaten. Zo vaak als ze toen nageroepen werden: ‘Fien loopt met David, Fien loopt met David...’ Sindsdien laten ze in de klas weinig meer merken van hun vriendschap en ze lopen het laatste stuk van en naar school ieder alleen. Misschien laf, maar nu gaat het goed. En zo moet het ook blijven.

David is een Jood, maar daar staat ze nooit bij stil. Er wonen meer Joden in hun straat, maar ook christenen en socialisten. Dat zijn ze bij Fien thuis. Zij gaan niet naar de kerk of naar de synagoge, zoals de anderen. Maar waarom is oorlog voor de een erger dan voor de ander? Ze kijkt David vragend aan.

‘We zijn uit Duitsland gevlucht, vijf jaar geleden. Mijn vader en ik. Dat weet je toch?’

Fien knikt. Ze hebben het er nooit over. David was zeven toen hij hier kwam wonen. Toen spraken ze niet over dat soort dingen. En later was het iets dat bij David hoorde. Iets waar ze niet naar vroeg, net zo min als naar zijn ontbrekende moeder.

‘We zijn gevlucht omdat de NSDAP aan de macht kwam, de Nazi-partij van Hitler. Eerst zaten de Nazi’s gewoon in de regering, maar al heel snel hadden ze de anderen eruit gewerkt. Gelijk vanaf het begin heeft Hitlers regering maatregelen tegen Joden genomen. Volgens hem zijn de Joden de oorzaak van alle kwaad op de wereld, en van de slechte economie van Duitsland. Joodse musici werden uit orkesten gezet, Joodse ambtenaren ontslagen, en dus ook professoren en rechters en zo. Joodse artsen mochten alleen nog maar Joodse patiënten behandelen, advocaten behielden alleen nog maar hun Joodse cliënten. En dat was pas het begin.’

‘Jouw vader werkt toch in een kledingwinkel, net als de mijne?’ zegt Fien voorzichtig.

‘Nu wel, maar vroeger niet. Hij was hoogleraar natuurkunde, professor aan de universiteit dus. Van de ene op de andere dag hoefde hij niet meer terug te komen. Het ergste vond hij dat geen van zijn collega’s en studenten protesteerde toen hij ontslagen werd.’

Dus daarom kan Davids vader zoveel meer uitleggen over het heelal dan die van haar. Daar heeft ze nooit eerder bij stilgestaan.

David slaat zijn armen om zijn knieën en trekt ze tegen zich aan, alsof hij het koud heeft. ‘Niet lang daarna braken er in onze stad rellen uit, gericht tegen Joden. De ruiten van mijn opa’s winkel werden ingegooid. Een van de stenen raakte het hoofd van mijn moeder. Ze was op slag dood.’

Davids stem trilt. ‘Mijn vader was verlamd van verdriet, en van angst. Voor hem hoefde het allemaal niet meer. Maar mijn opa vond dat we moesten vluchten. Hij heeft geregeld dat mijn vader hier in Nederland een baan kon krijgen, bij een verre neef van hem. “Doe het dan voor David,” zei mijn opa. En zo zijn we hier gekomen.’

Fiens hoofd tolt. Ze gaat staan en wrijft haar pijnlijke knieën. De steentjes van het grind hebben er rode putjes in gedrukt. Wat is ze een blind paard geweest, al die jaren. David is gevlucht, zijn moeder is vermoord en zij heeft er nooit naar gevraagd. Is ze wel zo’n goede vriendin voor hem?

David komt naast haar staan. Boven hun hoofd grommen nog steeds de motoren van de Duitse vliegtuigen. Hetzelfde geluid klinkt nu anders voor Fien, dreigender. Zijn de machines echt op weg naar Engeland, zoals ze tegen David zei? Of is dit een aanval op hun eigen land? Fien weet weinig van de wereldpolitiek, veel minder dan David en ze begrijpt nu waarom. Als je vlucht, vergeet je de aanleiding nooit meer.

Een eindje verderop staat haar vader. Met zijn handen in de zij staat hij te praten met de buurman van de andere kant. Fien kijkt om zich heen.

‘Waar is jouw vader?’

David steekt de handen diep in zijn zakken. ‘Ik denk dat hij in bed ligt.’

‘In bed?’ Fien begrijpt er steeds minder van. ‘Slaapt hij?’

David schudt zijn hoofd. ‘Natuurlijk niet. Hij...’ David aarzelt. ‘Ik heb hem al heel lang niet meer zo gezien. Hij ligt in bed zonder te bewegen en hij staart naar het plafond. Het is alsof hij verlamd is. Als ik wat zeg, reageert hij niet.’

Fien probeert het voor zich te zien: Davids vader gestrekt op zijn sprei, armen naast zich, keurig in pak zoals altijd, zijn weinige haren glad naar achteren gekamd. Ze kan zich die man niet in pyjama voorstellen.

Ze legt haar hand op Davids schouder. ‘Hij denkt natuurlijk dat jullie voor niets gevlucht zijn, maar dat is niet zo. Jullie moeten opnieuw vluchten.’ Fien luistert met verbazing naar haar eigen woorden. Waar haalt ze het vandaan?

Voor het eerst ziet Fien iets van de oude David terug. In zijn donkere ogen glanst iets van hoop. ‘Opnieuw vluchten?’ Hij staart in de verte. Zijn gebogen schouders lijken iets rechter dan daarnet. ‘Toen mijn vader en ik vijf jaar geleden hierheen kwamen, ging mijn oudste neef naar Engeland. Hij werkt er ook in een modezaak volgens mij. Daar kunnen we vast terecht. Ik ga mijn vader halen!’ Hij draait zich al naar het luik.

‘Wacht!’ Fiens stem klinkt harder dan ze bedoeld had. ‘Weet je al hoe je daarheen gaat?’

David kijkt haar beschaamd aan. ‘Geen idee.’

‘Ik wel,’ zegt Fien. Ze ziet het ineens helder voor zich. ‘Laten we naar de haven gaan. We wonen toch niet voor niets in Rotterdam? Kijken of er een boot naar Engeland vaart. Als we er een vinden, kunnen we je vader halen.’

David kijkt aarzelend naar Fiens vader, die nog steeds met de buurman staat te praten. ‘Mag jij nu naar de haven?’

‘Jij?’ kaatst Fien terug. Het gevoel van avontuur is weer terug. Oorlog is naar, maar ook spannend.

David grinnikt. ‘We hebben ook niet gevraagd of we ’s nachts op het dak naar de sterren mochten kijken.’

‘Precies,’ zegt Fien. ‘Voorlopig zegt niemand dat het níét mag.’ En ze duwt haar beste vriend in de richting van zijn dakluik. ‘Mijn moeder kan elk moment naar boven komen, dus laten we via jouw huis naar buiten gaan.’